

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XXXV. Regula quarta: Prohabilismum, seu illius usum, non excusant
variæ prohabilis opinionis definitiones, ad declinandam nimiae laxitatis
invidiam à Novioribus Prohabilitis excegitatæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

ne à peccato excusabitur, cum probabile cuiquam visum fuerit à peccato excusari.

CAPUT XXXV.

Regula quarta: Probabilissimum, seu illius usum, non excusant varie probabilis opinionis definitiones, ad declinandam nimiam laxitatis invidiam à Novioribus Probabilistis excogitatae.

383 **O**pinionem probabilem, ut antè dixi, cum verisimili Veteres confuderunt; verum noviores Probabilistæ, suam de licito probabilis cujuscumque opinionis usu doctrinam, apud eruditos invidiosam esse cernentes, ad declinandam invidiam, simulque muniendam sibi viam ad justificandum probabilis cujuscumque opinionis usum, probabile à verisimili distinxerunt, variisque conditionibus ad probabile requisitis, probabilem opinionem variè definierunt. Sed vel inutiliter ad intentum suum justificandum, vel aliquo modo fallaciter, ut in decursu capitis apparebit: cum requisitas à se conditiones ipsimet labefactent.

384 Itaque Honoratus Fabri Dialogo I. de opin. prob. §. *morem tibi*, probabilem opinionem cum prudenti iudicio (licet incerto) confundit, vel saltem prudentiam in definitione probabilis opinionis involvit, dum eam sic definit: *Opinio probabilis illa est, quæ ex rationabili motivo procedit citra certitudinem. Rationabile verò motivum esse dicit, quod licet intellectum non rapiat, ad assensum tamen prudentem movet.* Et quis est prudens assensus? *prudens (inquit) assensus est, quem si quis dederit, eum prudenter fecisse, sapientes homines iudicant.*

385 Sed imprimis sic explicata definitio principium petit, atque adeò peccat contra Dialecticæ regulas, secundum quas quæsitæ à concessis distinguenda sunt, nec ponendum in definitione, quod est in quæstione. In solemniori autem de probabilitate controversia, nihil magis in quæstione est, quam hoc ipsum, an omnis probabilitas, etiam minor, etiam minima (naturam tamen & definitionem retinens probabilitatis) prudenti assensu approbari possit, iis in circumstantiis, in quibus major probabilitas ex adverso stare cognoscitur. Nos id fieri non posse contendimus, & hæc tunc (ni fallor) invictè demonstravimus. Contrarium priùs demonstrare debuisset Honoratus, quam id in definitione poneret. Cum non mediocri negotii, nec sine multo argumentorum rationumque conflictu res ista transigenda sit, nec præposterâ festinatione (unâ ad libitum adhibita definitione) palma præripienda, nondum partâ victoriâ. Priùs namque legitimis argumentis certandum, quam corona accipienda. Non enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit.

386 Deinde si definitionem, atque adeò essentiam probabilis opinionis ingredi debeat prudentiam, I.

dentia, sola ad summum opinio probabilior verè & propriè probabilis, atque adeò practica erit: utpote sola ad summum prudenti assensu approbabilis ab eo, qui perperis hinc inde fundamentis, unam partem præ altera melioribus fundamentis suffultam cognoscit. Illa proinde definitio ad justificandum Probabilistarum intentum erit inutilis.

Denique si prudentia est de definitione veræ 387 probabilitatis, & ideo licitus sit usus cujuscumque veræ probabilitatis; assensus & usus cujuscumque probabilitatis non solum minoris, sed & minimæ (quæ tamen à veræ probabilitatis natura & finibus non exeat) erit prudens. Hoc autem est contra doctrinam S. Sedis ab Ecclesia receptam.

Secundò Isquierdus in pharo scientiarum 388 disput. 6. definit sic: *Opinio probabilis est, quæ in re incerta, gravi nititur fundamento.* Hactenus bene: sic enim passim ab omnibus definitur. Sed statim relabatur in difficultatem proximè impugnatam, dum grave fundamentum explicat per prudentiam his verbis: *Grave sive prudens fundamentum vocatur, quod tanti ponderis est, ut in eo prudens quisque possit inniti.* Ecce iterum ponit in definitione, quod in quæstione est, quodque soli opinioni probabiliori ad summum convenit; non minus probabilis (cujus licitum usum per eam definitionem justificare præterdit) nec minimæ, etsi veram probabilitatem secundum Probabilistas habenti. Quæ proinde in probabilis opinionis definitione comprehendi debet.

Nec hanc solam difficultatem, sed & præterea novam incurrit, dum ad probabilitatem requirit fundamentum tanti ponderis, ut in eo prudens quisque inniti possit. Sic enim solum definire videtur opinionem, quæ probabilis sit universim omnibus. Cum tamen fundamentum, quod uni grave videtur, non semper videatur, nec aptum natum sit videri grave omnibus; nec quod uni videtur probabile, semper omnibus videatur tale, ut constet ex dictis præcedenti capite.

Tertiò Caramuel in Apologem. protheo- 390 rem. I. opinio (inquit) *probabilis ea est, quæ pro se habet rationes fortes; nullam autem demonstrativam.* Sed quid per ipsum est ratio fortis? quæ non est evidenter falsa. In Theologia namque fundam. pag. 132. sic ait: *Quid requiritur, ut opinio sit probabilis à ratione? ut non sit evidenter falsa*, id est quæ contra se rationem non habet demonstrativam, ut infra explicat, aiens, id omne esse probabiliter licitum, quod non impingit evidenter in legem obligatoriam evidenter. Sed per hoc patentissimam omnibus laxitatibus & corruptelis januam aperit, ut vidimus Prolegom. I. c. 8. Et ipsemet Caramuel Th. Mor. n. 1559. inde concludit, polytheismum, hominibus sibi relicto, esse posse probabilem. Et in Theol. fundam. n. 1644. negat molliem jure naturæ evidenter prohibitam, atque adeò probabiliter licitam facit Gentibus, legem Dei

positivam non habentibus.
 391 Quartò P. Ferrier in lib. de probabilitate, imprimis dicit, *opinionem probabilem non esse que sophismatis tantum innititur. Alioquin omnia hæreticorum commenta probabilia dicenda forent.* Deinde pergit: *Quid ergo opinio probabilis ex Casuistarum mente? Nimirum firmum fixumque iudicium, ex gravibus rationibus orium; quod nec evidenti rationi, nec verbis Scripturae sacrae, nec Conciliorum scitis, aut Summorum Pontificum decretis, nec unanimi Patrum consensu adversatur. Itaque ex Casuistis nulla opinio, tamquam probabilis, in Theologiam Moralem admittenda est, nisi ad eas illas habeat dotes annexas. Prima, ut gravibus rationibus innixa sit, id est que tam propè accedant ad veritatem, ut licet non cogant, tamen animo sapientis & intelligentis viri satisfaciant, & ita solida sint, ut aperte falsa demonstrari nequeant. Altera dos est, ut vel rationi evidenti, vel catholicis dogmatibus, in Scriptura revelatis, vel Conciliorum, Summorumque Pontificum decretis, vel unanimi Patrum, Doctorumque consensu, non sit opposita. Cum fieri non possit, ut cuiquam probabilis ea videatur opinio quam certò esse falsam cognoverit. Falsam autem eam videri necesse sit, que cum evidenti ratione, vel catholica veritate pugnare perspicitur.*

392 Verùm pius Contensonus rectè monet, non esse fidendum his ambagibus, seu verbis, quæ plena sunt æquivocationibus & fallaciis, quibus probabilitatis doctrina non tam emendatur, quàm involvitur, obscuraturque, ne exitium, quod bonis moribus adfert, facile percipiatur. Primò namque, dum Ferrerius ait, *opinionem probabilem non esse, que sophismatis tantum innititur*, non est verum de quibuscumque sophismatis, sed ad summum de crassioribus, seu grossioribus, quorum fallaciam doctus quisque facile discernere potest; seu etiam de sophismatis, quæ talia appareant opinanti. Tamest enim sophismatum alia sint aliis grossiora, alia subtiliora; alia apertiora, alia obscuriora; alia ad solvendum faciliora, alia difficiliora; alia nonnisi tardos & indoctos, alia nonnisi hæreticos, vel alios infideles, alia doctos etiam Catholicos fallentia: Sophisma tamen semper sophisma est, id est per se, & in se, semper falsum, vanumque, nec ullum sophisma verisimilitudinem habet, nisi ex ignorantia & tenebris humanæ mentis, quibus sublatis per affusam veritatis lucem, fallacium ejusmodi verisimilitudinum nubilum omne diffugit, apparetque futilitas rationum, quæ prius videbantur habere momentum. Et hujusmodi sunt rationes, quibus nituntur omnes probabiles opiniones falsæ. Cum ea falsi conditio sit, ut nonnisi falsis sophisticisque rationibus fulciri possit, non veris & reverà solidis. Quandoquidem ex vero nonnisi verum confici possit. Igitur ea falsarum quarumcumque opinionum, quamlibet probabilem, conditio est, ut nonnisi sophismatis

innitatur, id est rationibus fallacibus, materiæque vel formæ vitiosis, quæ non solidam veritatis vim, sed fallacem tantum veritatis imaginem præ se ferant. Unde cum evidens sit probabilem opinionum, invicem contradicentium, alteram semper esse falsam; evidens quoque est probabilem opinionum, invicem contradicentium, alteram nonnisi sophismatis semper esse suffultam. Sed quia necitur quænam ex illis determinatè falsa sit, ob apparentes rationes utrimque occurrentes, inde fit quòd utraque, determinatè accepta, probabilis existimetur; non quòd utraque in se talis sit, sed quòd talis videatur, ob ignorantiam veritatis.

Non alio ergo sensu verum est, probabilem opinionem non esse, quæ sophismatis tantum innititur, nisi quòd illi probabilis non sit, qui eam sophismatis tantum innixam esse cognoscit. Si enim sophisma, seu rationis fallacia, ab aliquo non cognoscatur, ea opinio ipsi probabilis esse potest. Inde enim fit quòd illæ ipsæ opiniones, quæ, non cognitæ rationum fallaciæ, probabiles à nonnullis scriptoribus habebantur, eà postmodum detectæ, velut improbables repudientur.

Et quamvis rudes grossæque fallaciæ à nemine meritò probabiles judicentur, partim idè est, quia facilè ab omnibus cognoscuntur: partim quia nulla omninò fallaciæ meritò à quoquam probabilis judicatur. Quòd enim probabilis judicetur, hoc non ex merito ipsius sit, sed ex ignorantia, ut antè dixi. Et hinc fit, quòd minus perspicacibus & minus illuminatis mentibus plura probabilia videantur, quæ perspicacioribus & illuminationibus velut improbabilia rejiciuntur. Et eadem ratione Judæis, & aliis infidelibus probabilia sunt argumenta, quæ Catholicorum iudicio certissima sunt sophismata. Apud quos multa improbabilia sunt, quæ apud hæreticos, Judæos, & Gentiles probabilia sunt, ut fatentur Casuistæ, quotquot in ipsis probabilem agnoscunt de sua infidelitate opinionem.

Secundò, dum Ferrerius probabilem opinionem esse dicit, *firmum fixumque iudicium*, vel obscurè loquitur, vel procul à vero. Cum opinio ex definitione sua sit infirma vel imbecilla assertio.

Tertiò, æquivocatio est in eo quod addit, *opinionem probabilem esse iudicium ex gravibus, seu (ut alii) solidis, fortibus, & momentosis rationibus orium.* Duplex quippe est gravitas & soliditas rationis, scilicet vera, seu realis, & apparens. Vera realisque soliditas non competit rationibus falsis, sed veris dumtaxat. Cum nequeat esse reipsà solidum, quod est reipsà falsum. Nulla proinde opinio probabilis falsà nititur ratione verè & realiter gravi & solidâ, sed apparenter tali dumtaxat, seu existimatâ ab iis, qui earum inaniter ignorat. Quomodò etiam Mahometanis & Gentilibus sui errores solidi videntur, seu solidè fundati.

397 Et hinc quarta difficultas exurgit, per quid gravitas & soliditas apparens, quæ probabilibus opinionibus falsis competit, distinguitur ab ea quæ erroribus convenit?

398 Videtur Ferrerius huic occurrere difficultati, cum ait: *rationem solidam esse*; non quæ talis apparet quibuscumque, sed *sapientibus & intelligentibus*. Verum eadem redit difficultas de sapiente, quæ proximè mota fuit de solida ratione. Cum, uti duplex soliditas; ita duplex sit sapientia, vera scilicet & apparens. Duplex proinde sapiens, unus qui verè, alter qui solum apparenter sit talis. Quemadmodum enim ratio, reipsa falsa, non est verè, sed apparenter dumtaxat solida; sic homo, cui falsum videtur verum, & fundamentum, reverà vanum, apparet solidum, quantum ad hoc non est verè, sed apparenter dumtaxat sapiens. In allata proinde opinionis probabilis definitione, de sapiente philosophandum, uti de solida ratione; eo utique nomine, tam eum comprehendi, qui reverà talis sit, quam qui talis sit apparenter, id est qui videtur talis.

399 Verum-enimverò sic intelligendo tota redit difficultas. Quia ex una parte ipsis etiam Mahumetanis, Gentilibus, hæreticis, &c. sapientes videntur Doctores sectæ suæ, & istis solida videntur suæ sectæ fundamenta. Ex alia parte Ferrerius, aliique Probabilistæ, difficulter edifferunt nobis, quisnam veniat nomine sapientis, seu verè, seu apparenter talis, & qualiter esse debeat qualificatus, ut grave solidumque meritò censeretur queat fundamentum, quod ille approbaverit? Profectò si sapiens non est, nisi qui doctus est, & *doctus homo nunquam sic fallitur, ut falsum ipsi quasi probabile obrepit*, prout Ferrerius ipsum pag. 32. depingit: talis doctus & sapiens in alio, quam in hoc caliginis & ignorantia statu, quaerendus est, nec quisquam catholico sapientum adscribendus, cui falsum aliquando ut verum, vel ut probabile obrepserit.

400 Quòd si propterea dicat, per doctum & sapientem à se intelligi virum pollutem ingenio & eruditione non vulgari, nec mediocriter versatum in materia, de qua agitur. Qualitates istæ non desunt Doctoribus Mahumetanorum, Gentilium, & hæreticorum, &c.

401 Si præterea requiratur, quòd in ista materia non sentiat contra rationem evidentem, nec contra catholicam veritatem, sive contra divinæ Scripturæ verba, nec contra Pontificum vel Conciliorum decreta, nec contra unanimum sensum SS. Patrum & Doctorum. Nec sic adhuc egreditur è labyrintho difficultatis, motæ contra solidam rationem, virumque sapientem. Nam etiam dupliciter adversari quis potest evidenti rationi, vel catholice veritati, sive divinæ Scripturæ, authoritati, &c. Vel utique secundum rei veritatem, vel secundum apparentiam. Nec Ferrerius, & ipse affeclæ, ad probabilem opinionem requirunt, ut vel opinio ipsa, vel sapiens, qui illi ut probabili assentitur, secundum rei verita-

tem non adversetur evidenti rationi, vel catholice veritati, &c. (sic enim nulla falsa opinio probabilis esset, nec sapientes forent earum approbatores) sed vel secundum rei veritatem, vel secundum apparentiam. Omnis namque opinio falsa adversatur lucidæ veritati. Omnis quippe veritas, in se absolute spectata, lucida est; seu evidenter cognoscibilis, ab eo qui omnia cognoscit ut in se sunt, et si relatè ad nos, in caliginoso hoc statu, multæ sint veritates obscuræ, etiam quoad naturalia morum præcepta; quibus tamen, secundum se absolute spectatis, nihil lucidius. Cum nihil aliud sint nisi æterna lex, sive æterna veritas & justitia, quæ ipso lucidior est sole. Unde Regius Platæ: *Præceptum Domini lucidum*, &c. Sed licet præceptum Domini secundum se lucidum sit, tale non semper apparet hominibus, ob affas ex primigenia labe tenebras tantas, ut nullum ferè naturale præceptum sit, quod, aliqua saltem ex parte, non sit in dubium revocatum; immò ab integris populis Gentilibus contrarii erroris approbatione negatum. Et quamvis tenebras istas divina Scriptura ex parte removeat; non tamen ex toto. Cum & ipsa Scriptura, licet in se & per se lucidissima, cæcis ac tenebrosis mentibus sit frequenter obscura.

Verum quidem est, tantò plura divinis in 402 Litteris, legeque naturali, nonnullis esse perspicua, quanto illuminatiores sunt oculi mentis ipsorum: quia tamen nulli in hac vita conceditur lux plena atque perfecta, semper aliqua puncta legis naturalis & divinæ, ob superstitias tenebras, etiam piis illuminatisque mentibus, obscura & incerta sunt; atque, ob diversos lucis ac tenebrarum status, nonnullis aliqua certa sunt & evidentiæ, quæ aliis incerta sunt, inevidentiæque; nonnulla etiam plerisque apparent rationi vel sacre authoritati evidenter adversantia, quæ aliis vel adversari non videntur, vel saltem non evidenter adversari, sed inevidenter & incertitudinaliter dumtaxat.

Absolute itaque, sive de absoluta evidentiæ 403 loquendo, omne falsum morale, omnis proinde opinio probabilis falsa, in materia juris naturalis, & divini, usque adeò adversatur vel evidenti rationi, vel perspicuo divinæ Scripturæ testimonio, ut illuminatæ menti, cui vel istud testimonium, vel illa ratio cum ea, quæ in se splendet, luce innotuerit, de ipsius falsitate dubitatio esse non possit.

Sed si de relativa evidentiæ sit sermo, sicut 404 non omne falsum, sic non omnis opinio probabilis falsa, respectu omnium, evidenter pugnat cum ratione & Scriptura; sed solum respectu eorum quibus opposita veritas evidenter innotescit. Et ipsis quidem opinio illa falsa videtur rationi & Scripturæ evidenter contraria; non autem illis quibus opposita veritas non est manifestè cognita.

Hinc apparet de nulla probabili opinione 405 falsa, in materia morum, universim dici pos-

se, quòd nec rationi, nec Scripturæ evidenter advesetur, tamen verè ei advesetur, & evidenter adversari cognoscatur ab iis, quibus veritas perspicua est. De absoluta proinde evidentiâ verum esse non potest, quòd ad probabilem de moribus opinionem requiratur, quòd nec evidenter advesetur rationi, nec divinæ authoritati (aliàs nulla falsa de moribus opinio probabilis esse posset) sed de respectiva dumtaxat, quæ cum varia sit pro vario hominum lumine, atque ob istam varietatem eadem res his evidens sit, non istis vel illis; ad probabilem opinionem solùm requiritur, ut cui opinio illa probabilis est, is eam à ratione, vel Scriptura evidenter dissidere non putet.

406 Sed quia omnibus penè hæreticis persuasum est, errores suos, nec rationi evidenter contrarios esse, nec Scripturæ, per istam conditionem nondum ostendunt Probabilistæ, dictos errores (respectu hæreticorum) catalogo probabilium opinionum accensendos non esse. Nec de eo solliciti sunt ex ipsis nonnulli, ut Sanchez, Diana, Sancius apud Escobar Th. Mor. pag. 39. Cùm infidelium sectam (absurdissimos licet contra manifestam rationem & Scripturam errores continentem) censeant relatè ad ipsos, esse posse probabilem, & idèd à peccato excusabilem, licet nostra fides proponatur ipsis ut magis credibilis. Si infidelibus, id est Ethnicis, & Mahumetanis crassissimi errores sui esse queant probabiles; profectò & hæreticis, ut ipsi admittunt.

407 Accedit quòd, etiam relatè ad Catholicos, plures opiniones (ex mente plurium Probabilistarum) adhuc sint probabiles iis, qui censent eas evidenter repugnare rationi vel Scripturæ, dummodò alicui docto Casuista videantur non repugnare. Cùm authoritas unius viri docti, secundùm Sanchez l. 1. Summ. c. 9. n. 7. Layman Th. Mor. l. 1. tract. 1. c. 5. §. 2. n. 6. Caramuelem Th. fundam. pag. 137. aliofque non paucos, sit fundamentum sufficiens ad efficiendam opinionem probabilem. Adedque is cui opinio ejusmodi videtur evidenter contraria esse rationi vel Scripturæ, non idèd possit eam, ut erroneam, vel improbabilem repudiare, sed sibi persuadere, rationem, vel authoritatem, quam ipse solvere nequit, à docto isto Casuista solvi posse. Ut enim Escobar ait in præloq. Theol. Mor. *accidere assolet, ut tibi probabiliter opinanti, ratio aliqua in contrarium convincens seu evidens videatur; sed non inde opinio probabilitatem amittit. Quia licet tu illam non valeas solvere rationem, alius solvere quibit; idque tibi debes persuadere. Cùm tibi sæpè multa rationes insolubiles exponantur, quæ ab aliis facili negotio solvantur. Similia habent Sanchez l. 1. Sum. c. 9. n. 6. Sayrus in clavi, Georgius de Rhodes disp. 2. de act. hum. q. 2. sect. 3. §. 1. Ubi sic: Imprudenter se gereret, qui aliorum opiniones, communiiter receptas, vel etiam novas, idèd*

tantùm judicaret improbables, quia rationes contra eas aliquas haberet, quas ipse non posset solvere, neque putaret ab aliis solvi posse. Quia persuadere sibi prudens quisque debet, multas sæpè rationes nobis apparere insolubiles, quas faciliè alii solvunt. Idèd nemo unquam debet, solo suo judicio, aliorum sententias judicare improbabiles. Nec dissentit Ferrerius, cùm pag. 32. dicat, doctum hominem nunquam sic falli, ut falsum ipsi quasi probabile obrepit. Multò minùs dissentit Caramuel, dum Theol. fundam. pag. 138. dicit, quòd ad demonstrandum opinionem aliquam non esse probabilem, non sufficiat quòd contra eam habeat quis rationes demonstrativas, quibus dari responsio probabilis non possit, nec quòd omnibus ad unam pro ea rationibus det solutionem, quæ evidenter sit vera! Sed quòd præterea ostendere debeat, opinionem illam non habere sufficientes Authores, ut dicatur probabilis. Hac omnia (inquit) simul ostendere debet, casurus causâ, etsi duo ex illis ostendat, modo unum non ostendat. Secundùm ipsum verò id ostendere impossibile est, si opinio illa doctum unum Casuistam pro se habeat. Ut enim dicitur Theol. fundam. pag. 137. in hoc omnes conveniunt, quòd opinio quatuor Authorum sit probabilis. Sed ad probabilitatem non requiri quatuor, imò unum sufficere, quatuor testantur, imò viginti aut plures. Ergo opinio unius Authoris est probabilis. At (ut ait pag. 393.) qui opinioni à multis viris magnis asserta negat probabilitatem, hic negat... definitionem definitio competere. Et pag. 8. Congregatur Europæi universi, docti, indocti... non tamen poterunt facere... viginti non esse viginti, ac proinde eam sententiam improbabilem facere, cui viginti Authores subscribant.

Occinat jam nobis probabilisticam cantilenam laudatus Georgius de Rhodes ubi suprâ, dicens, ad probabilem opinionem requiri, ut eam ratio aliqua bona fulciat; ut contra eam non sit ratio aliqua convincens; ut eam generaliter Doctores omnes ut absurdam & fallam non rejiciant; ut non repugnet principiis veris & receptis in Ecclesia, &c. Jam enim satis patet qualiter ista accipiant, quòdque non obstantibus istis conditionibus, ut ab ipsis accipiuntur, doctrina de licito usu opinionis cujuscumque probabilis, non idèd à nobis perperam & injuriâ dicitur causâ magnæ corruptionis in materia morum. Vin ex ungue Leonem cognoscere?

Expendit conditiones istas Probabilista Tamburinus, & nihilominus corruptionem magnam docuit l. 1. in Decal. c. 3. §. 4. postquam enim §. 3. ad probabilem opinionem & ipse requisisset quòd ex altera parte nihil apparet convincens. Et §. 4. sententiam aliquam ut sibi certam tradidisset, adedque sic ut crederet pro ea stare rationem convincentem; eo non obstante, contrariam opinionem adhuc probabilem & practicabilem asserit: *Si rationes (inquit) circa jus probent aequaliter pro*

colligantibus civiliter, *Judex non potest, ut ego certum puto, rem cui maluerit adjudicare; sed debet rem dividere. Dixi, ut ego certum puto (nota bene) nam propter extrinsecam bonorum Doctorum auctoritatem asserentium, in hoc casu, posse Judicem, pro suo amico, si maluerit, sententiam pronuntiare: potes id ut probabile, si velis, amplecti.*

410 Quod Tamburinus hic censet de Judice in casu allato, idem alii censent de puella pręgnante, ad salvandum honorem suum, abortum procurante, de Lessianis circa homicidium operantis, deque tot aliis Prolegomeno I. c. 2. recensitis, quę licet pluribus videantur certissimę falsa; ob extrinsecam tamen bonorum Doctorum iis patrocinantium auctoritatem, Tamburini exemplo, probabilia practica-biliaque censei poterunt. An non ista morum corruptio magna? Confer quę dicturi sumus cap. . . . atque ex iis amplius manifesta fient, quę jam diximus.

CAPUT XXXVI.

Ex conditionibus ab accuratioribus Probabilistis ad probabilem opinionem requisitis, concluditur à veritate alienam esse doctrinam ipsorum, de licito usu opinionis minüs probabilis de licito, in concursu & occurso probabilioris de illicito.

411 Recentiorum & accuratiorum Probabilistarum quasi Principes, Esparza & Terillus, ad occurrendum gravissimis difficultatibus contra vulgarem probabilis opinionis definitionem objectis, varias conditiones requirunt, ut opinio aliqua verę sit probabilis. Terillus namque, animadvertens definitionem illam occasionem dedisse propositionibus nimis laxis, de quibus per universum Orbem Christianum querelę personuerunt; tract. de conscientia probab. q. 2. n. 41. & q. 5. n. 12. & in to. de Reg. mor. q. 1. n. . . . ad id multa requirit. Primum omnium (inquit) est, ut nitatur fundamento fide digno, id est tali, quod aptum est ad assensum ab homine perito & probo, irreprehensibiliter judicante, impetrandum. Jam ut motuum aliquod sit tale, ante omnia, essentialiter requiritur, ne quidquam certi in contrarium afferatur. Quia nemo irreprehensibiliter judicat contra id quod est certum. Unde nihil contrarium fidei, aut Decretis Summorum Pontificum, vel Conciliorum approbatorum, aut expresso Scripturae textui, vel unanimi SS. Patrum consensui, aut ulli argumento plenam fidem facienti, atque moralem certitudinem inducenti, est probabile. Secundò sententia aliqua, ut sit probabilis, confirmari debet motivo gravi, ac magno, scilicet valide attrahente ad assensum. Et quidem magnitudo hujus motivi sumi debet non solum absolute, quatenus vehementer impellit secundum se, sed etiam relative ad omnia in contrarium allata, adeo ut etiam in contradictione illorum, vehementer alliciat ad assen-

sum, idque precise vi sue magnitudinis, tam absolute, quam comparative; & non ex affectu & propensione ejus cui proponitur. Si enim tanta sit illius vis, ut à perito & probo, irreprehensibiliter judicante, assensum impetrare valeat, tale & non aliud motivum appellamus magnum, grave, seu probabile, sistendo semper in rebus obscuris, & non certo cognoscibilibus.

Dixi, non certo cognoscibilibus: quia si veritas per humanam diligentiam certo sciri posset, omnes tenerentur ad veritatem ipsam inventiendam, & juxta eam operandam. Unde ad probabile practicum, seu ad probabile pro conscientia dirigenda, tertio (& valde notanter) requirimus, ut diligentia debita pro veritate reperienda juxta qualitatem rei & humanam conditionem præmittatur. Nisi enim diligentia debita adhibeatur, nemo pro conscientia formanda ullam opinionem prudenter adhibet.

Præverat Terillo P. Esparza. Postquam 412 enim I. 2. q. 23. probabilem opinionem esse dixisset, quę nititur motivo fallibili, sed magni momenti, id est fundante seu relinquirentem exiguam formidinem de opposito, id explicans in Appendice ad q. de licito usu opinionis probabilis, ad probabilem opinionem requirit, ut nitatur fundamento absolute & comparative magno, id est fundamento, quod non solum seorsim, & secundum se sit difficile solubile, & valide pertrahat ad assensum, sed quod comparatum etiam cum fundamentis opposita partis, retineat adhuc vim magnam pertrahendi ad assensum.

Fateor istis omnibus conditionibus, simul 413 junctis, non parum restringi vagam probabilitatem, licitumque ipsius usum, dum per eas ostenditur, quod licet hæreticis errorum suorum fundamenta appareant magna, immò & certa; ipsorum nihilominus sententia non sit opinio probabilis, sed error damnabilis: quia talia ipsis non apparent post diligentem veritatis inquisitionem, citra passionem & culpam, sed talia ipsis apparent culpa suã, sive ex culpabili errore.

Sed amplius ex iisdem conditionibus efficaciter conficitur, videlicet à veritate alienam esse doctrinam ipsorum, de licito usu opinionis minüs probabilis de licito, in concursu & occurso probabilioris de illicito. Primò, quia magnitudo motivi, seu fundamenti, quam esse dicunt de ratione probabilis opinionis, sumi non debet in ordine ad omnes viros doctos & probos (alias nemo certificari posset de suę opinionis probabilitate: cum certus esse nequeat quod fundamentum ipsius apparere debeat magnum omnibus. Quę enim uni apparent magna, aliis sæpè apparent exigua) sumi ergo debet in ordine ad intellectum proprium ipsius opinantis & operantis. Atqui motiva seu fundamenta opinionis de licito, intellectui operantis apparere non possunt magna, dum comparantur & concurrunt cum fundamentis opinionis de illicito, quę ipsi apparent fortiora & urgentiora. Ut enim recte